

Scenariusz przeznaczony do realizacji w szkole ponadgimnazjalnej (historia – warsztaty powtórzeniowe przygotowujące do egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym)

Elwira Górczak-Ulman
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

Anna Krajnowska
Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Temat	KL Stutthof na tle dziejów Pomorza Gdańskiego.
Cel ogólny	Uświadomienie, w jaki sposób wydarzenia i nierozwiązane problemy z przeszłości wpłynęły na losy Pomorza Gdańskiego i jego mieszkańców w I połowie XX wieku.
Cele szczegółowe	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia wydarzenia wskazujące na związki Pomorza Gdańskiego z państwem polskim w X-XX wieku oraz wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje - wyjaśnia cele polityki narodowościowej Trzeciej Rzeszy na Pomorzu Gdańskim - opisuje postawy mieszkańców Pomorza Gdańskiego w latach 1918-1945 - argumentuje, że losy więźniów KL Stutthof są przestrożą przed uleganiem totalitaryzmowi
Kształcone umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> - wyszukiwanie i porządkowanie informacji z różnorodnych materiałów źródłowych - hierarchizowanie informacji - odnajdowanie i interpretowanie związków przyczynowo-skutkowych - posługiwanie się pojęciami właściwymi tematowi - twórcze rozwiązywanie problemów - skuteczne komunikowanie się w grupie i klasie - formułowanie argumentów - planowanie logicznej, czytelnej dla odbiorcy wypowiedzi ustnej i pisemnej
Metody i techniki	<ul style="list-style-type: none"> - wykład analityczny - dyskusja - praca w grupach - tekst przewodni
Środki dydaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> - podręczniki - atlas historyczny - mapa ścienna „Rzeczpospolita w latach 1918-1939” - teksty źródłowe (teksty historyczne 1 i 2, załącznik 1) - arkusze papieru, markery
Czas trwania zajęć	90 minut
Uwagi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warsztaty służą powtórzeniu wiedzy i doskonaleniu umiejętności formułowania dłuższej wypowiedzi pisemnej na podany temat, poprawnej pod względem merytorycznym i językowym. 2. Warsztaty poprzedza praca domowa, której celem jest przypomnienie podstawowych informacji niezbędnych do opracowania kalendarium wydarzeń, ukazującego związki Pomorza Gdańskiego z państwem polskim w X-XX wieku oraz lektura tekstów historycznych 1 i 2 zawartych w pakiecie. 3. Podział na grupy powinien zostać dokonany przed planowanymi warsztatami. W zależności od liczebności klasy/zespołu nauczyciel może zmodyfikować zadania, łącząc na przykład w jedno polecenie zadania dla grup 1 i 2.

Przebieg zajęć

ETAPY LEKCJI	CZAS	CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA I UCZNIÓW
Wprowadzenie	5 min.	<p>Nauczyciel informuje, że głównym celem lekcji będzie ukazanie, w jaki sposób wydarzenia i nierozwiązane problemy z przeszłości wpłynęły na dzieje Pomorza Gdańskiego i jego mieszkańców w I połowie XX wieku.</p> <p>Nauczyciel podkreśla, że zajęcia będą się składały z dwóch części poświęconych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przypomnieniu przyczyn rywalizacji o Pomorze Gdańskie w X-XX wieku i jej wpływu na losy mieszkańców tych ziem – ukazaniu przyczyn utworzenia obozu Stutthof i jego roli w eksterminacji ludności Pomorza Gdańskiego w okresie II wojny światowej. <p>Następnie zapisuje temat na tablicy.</p>
Badanie i przekształcanie (I)	20 min.	<p>Nauczyciel wyjaśnia, że celem tej części zajęć będzie opracowanie kalendarium wydarzeń z historii Pomorza Gdańskiego.</p> <p>Przypomina, że uczniowie będą pracowali w grupach. (Podział został dokonany na zajęciach poprzedzających warsztaty). Przydziela zadania grupom (związane z pracą domową, która stanowi punkt wyjścia do pracy podczas warsztatów).</p> <p>Celem pracy każdej z grup będzie zapisanie podstawowych informacji dotyczących Pomorza Gdańskiego ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń, które wpłynęły na przynależność państwową Pomorza Gdańskiego i determinowały losy jego mieszkańców.</p> <p>Nauczyciel prosi, aby grupy zapisały zwięzłe informacje na dużych arkuszach papieru i przygotowały się do prezentacji wyników pracy. Uczniowie mogą podczas pracy korzystać z podręczników, notatek, atlasów historycznych i innych źródeł.</p>
Prezentacja (I)	20 min.	<p>Wskazani przez grupy uczniowie umieszczają arkusze z zapisanymi informacjami tak, aby następowały po sobie w kolejności chronologicznej. Następnie prezentują wyniki pracy, podkreślając związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy wydarzeniami.</p>
	10 min.	<p>Nauczyciel prosi o wskazanie przykładów walki mieszkańców Pomorza Gdańskiego o zacieśnienie związków z Polską. Inicjuje krótką dyskusję o przyczynach zaognienia konfliktu o Pomorze Gdańskie w latach trzydziestych XX wieku.</p>
Badanie i przekształcanie (II)	20 min.	<p>Nauczyciel rozdaje teksty źródłowe i wyjaśnia, że kolejnym celem zajęć będzie zebranie informacji dotyczących genezy utworzenia KL Stutthof na Mierzei Wiślanej. Uczniowie w parach opracowują odpowiedzi do zadań. Wnioski zapisują w zeszytach.</p>
Prezentacja (II)	10 min.	<p>Chętni uczniowie prezentują efekty swojej pracy i ustalają wspólny zapis wniosków w zeszytach.</p>
Refleksja	5 min.	<p>Dyskusja na temat szczególnego znaczenia Pomorza w historii Polski.</p> <p>Zadanie domowe: W krótkim wypracowaniu przedstawić, w jaki sposób nierozwiązane problemy z przeszłości Pomorza Gdańskiego wpłynęły na losy jego mieszkańców w I połowie XX wieku. Wykorzystaj notatki z lekcji.</p>

ZADANIA DLA GRUP:**Badanie I**

Grupa 1

Wymień najważniejsze wydarzenia wskazujące na związki Pomorza Gdańskiego z Polską Piastów w X–XIII wieku.

Grupa 2

Wymień najważniejsze wydarzenia wskazujące na związki Pomorza Gdańskiego z Polską ostatnich Piastów.

Grupa 3

Wymień najważniejsze wydarzenia, które świadczą o tym, że Pomorze Gdańskie odgrywało ważną rolę w polityce Jagiellonów, panujących do XVI wieku.

Grupa 4

Wymień najważniejsze wydarzenia, które świadczą o tym, że Pomorze Gdańskie odgrywało ważną rolę w polityce Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI i XVII wieku.

Grupa 5

Przedstaw najważniejsze wydarzenia w dziejach Pomorza Gdańskiego, związane ze sprawą polską w XVIII–XIX wieku.

Grupa 6

Wymień najważniejsze wydarzenia związane z dziejami Pomorza Gdańskiego, które miały wpływ na stosunki polsko-niemieckie w latach 1918–1945.

Badanie II

Wykonaj zadania. Uporządkowane wnioski zapisz w zeszycie.

Zadanie 1

Porównaj cele polityki Trzeciej Rzeszy wobec Pomorza Gdańskiego i Generalnego Gubernatorstwa.

Zadanie 2

Wymień metody realizacji polityki narodowościowej Trzeciej Rzeszy na Pomorzu Gdańskim.

Zadanie 3

Wyjaśnij, dlaczego KL Stutthof był zdaniem Heinricha Himmlera skutecznym narzędziem w „walce o umocnienie niemieczyny na wschodzie”.

Zadanie 4

Wymień wszystkie czynniki, które zadecydowały o lokalizacji obozu Stutthof.

Załącznik 1: Położenie obozu Stutthof

J. Grabowska-Chałka, *Stutthof. Przewodnik – informator historyczny*, Gdańsk-Sztutowo 2004, s. 25.

Miejsce jakie wybrali hitlerowcy na założenie obozu, sprzyjało zbrodnicy celom, którym miał służyć Stutthof. Obóz położony był u nasady Mierzei Wiślanej, na zachód od wsi Stutthof (dziś: Sztutowo), przy szosie łączącej Gdańsk z tą miejscowością. Z najbliższym miastem Tiegenhof (dziś: Nowy Dwór Gdański) łączyła obóz linia kolejki wąskotorowej, która miała tam połączenie z koleją normalnotorową. Z drugiej strony linia kolejki łączyła – poprzez prom na Wiśle – Stutthof z Gdańskiem. Teren obozu otoczony był ze wszystkich stron rzekami i zbiornikami wodnymi: od zachodu Wisła, od południa i wschodu Zalew Wiślany i sieć kanałów oraz bagna, od północy Morze Bałtyckie.

Ludność niemiecka zamieszkująca okoliczne wsie była odpowiednio nastawiona i uprzedzona, że na ich terenie znajduje się obóz dla „polskich bandytów”. Stosunek tej ludności do więźniów był od początku wrogi. Przeszkody wodne, liczne posterunki policyjne oraz absolutny brak pomocy ze strony miejscowej ludności sprawiły, że ucieczka ze Stutthofu była prawie niemożliwa.

Ponadto uwarunkowania geofizyczne tego terenu okazały się szczególnie szkodliwe dla ludzi przetrzymywanych w skrajnie złych warunkach i nieotrzymujących wystarczającego pożywienia. Obóz znajdował się w okolicy podmokłej, mającej cienką warstwę piasku, a pod nią niezdrowe bagna. Mikroklimat chłodny i wilgotny sprzyjał rozwojowi chorób reumatycznych. Skład chemiczny wody zawierającej sole żelaza i inne szkodliwe związki, a pozbawionej wapnia i korzystnych dla zdrowia mikroelementów, pogłębiał zagrożenie chorobowe.